

**АГРОӨНЕРКӘСІПТІК КЕШЕНДЕГІ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ПРОЦЕСТЕРДІҢ
ҚАРҚЫНДЫЛЫҒЫ ЖАҒДАЙЫНДА ҚАЗАҚСТАННЫҢ АБАЙ ОБЛЫСЫ
АБАЙ АУДАНЫНЫҢ ЕТ ӨНДІРІСІ**

**MEAT PRODUCTION IN ABAY DISTRICT OF ABAY REGION OF KAZAKHSTAN
IN THE CONTEXT OF INTENSIFICATION OF TECHNOLOGICAL PROCESSES
IN AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX**

**МЯСНОЕ ПРОИЗВОДСТВО АБАЙСКОГО РАЙОНА АБАЙСКОЙ ОБЛАСТИ
КАЗАХСТАНА В УСЛОВИЯХ ИНТЕНСИФИКАЦИИ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ
В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ**

Ш.Д. ЖАЙЛАУБАЕВА *

э.ф.к., доцент

Ж.Х. КАЖИЕВА

э.ф.к., доцент

Шәкәрім атындағы университеті, Семей, Қазақстан

*автордың электрондық поштасы: zhaylaubaeva.shynar@mail.ru

SH. ZHAILAUBAYEVA *

C.E.Sc., Associate Professor

ZH. KAZHIYEVA

C.E.Sc., Associate Professor

Shakarim University, Semey, Kazakhstan

*corresponding author e-mail: zhaylaubaeva.shynar@mail.ru

Ш.Д. ЖАЙЛАУБАЕВА *

к.э.н., доцент

Ж.Х. КАЖИЕВА

к.э.н., доцент

Университет им.Шакарима, Семей, Казахстан

*электронная почта автор:zhaylaubaeva.shynar@mail.ru

Аңдатпа. *Мақсаты* – Абай облысы Абай ауданының ет саласының қазіргі заманғы дамуын талдау, артықшылықтар мен кемшіліктерді анықтау, сондай-ақ ет және ет өнімдері нарығының тиімді жұмыс істеуі үшін шаралар кешенін әзірлеу. *Әдістері* – баланстық, монографиялық, статистикалық-экономикалық, есептік-сындарлы. *Нәтижелері* – ауданның мал шаруашылығы секторы мен ет өнеркәсібін дамытудың негізгі көрсеткіштері қаралған, атап айтқанда, ауыл шаруашылығы өнімінің (көрсетілетін қызметтерінің) жалпы шығарылымындағы өсімдік шаруашылығы мен мал шаруашылығының үлесі; шаруашылықтардың барлық санаттарындағы мал мен құс саны, оның ішінде ірі қара мал, қой мен ешкі, жылқы; сою массасындағы өндіріс; көлем динамикасы, ет өнімдерін қайта өңдеу көрсетілген. Кешенді зерттеу аграрлық сектор кәсіпорындарының техникалық және технологиялық артта қалуымен, тиімсіз және әрекетсіз шаруашылық жүргізуші субъектілердің болуымен, сыртқы нарықта ет тауарларының бәсекеге қабілеттілігінің төмендігімен, қаржы қаражатының жетіспеушілігімен байланысты ет кіші кешенінің мәселелерін анықтауға мүмкіндік берді. *Қорытынды* – Абай ауданында және бүкіл облыста ет өнімдерінің кең ассортиментін алу үшін ет өңдеу кәсіпорындарының қуатты шикізат базасын құру арқылы тиімді шаралар қабылдау қажет, нарықтық инфрақұрылымды дамыту, қайта өңдеу кәсіпорындарының жеке өндірістік қуаттарын пайдалану процестерін жандандыру, бұл ретте ең аз шығындармен мал өсіру мен сойылған мал өнімдерін өңдеу тереңдігінің жоғары дәрежесін қамтамасыз ететін кәсіпорындар басым болады. Мемлекеттік және нарықтық реттеуді жетілдіру үлкен рөл атқарады. Осы мақсатта ет дайындауды ұлғайту тетігін әзірлеу қажет. Ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер мен қайта өңдеу кәсіпорындары арасындағы өзара қарым-қатынастарды дамытудың негізгі бағыттары – бұл баға белгілеудің, шарттық қатынастардың тиімді жүйесі, тұтынушыны үздіксіз жабдықтауды техникалық-технологиялық және ұйымдастырушылық басқаруды қамтамасыз ететін нарықтық инфрақұрылым желісін кеңейту.

саласын дамыту мәселені шешудің маңызды жолы болып табылады.

Абай облысы Абай ауданының АӨК негізін ауыл шаруашылығы құрайды, онда шаруашылықтардың барлық санаттарында жалпы өнім шығарудың жыл сайын ұлғаюы байқалады. Мәселен, 2021 жылы бұл көрсеткіш 34 162,9 млн теңгені құрады, бұл 2017 жылғы деңгейден 14 295,6 млн. Теңгеге артық (72%).

Мал шаруашылығы – ауданның ауыл шаруашылығының негізгі салаларының бірі, қаралып отырған кезеңде оның үлесіне жалпы өнім көлемінің 88,4-тен 90,8%-на дейін тиесілі болды. АӨК қайта өңдеу өнеркәсібінің рөлі мен маңызы оның азық-түлік өндіретіндігімен анықталады. Оның даму деңгейі халықтың тіршілігін қамтамасыз ету мәселелеріне әсер етеді және мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

Жалпы, ауданда ет саласының дамуына жүргізілген талдау оң динамиканы көрсетті. Мәселен, соңғы жылдары мал мен құсты сою салмағында (4 019,1 тоннаға немесе 31%-ға) сату ұлғайды, сондай-ақ ет өнімдерін қайта өңдеудің артуы байқалады. Сонымен бірге ет өнімдері нарығының бәсекелестік ортасы дамуда.

Зерттеу материалдары мен әдістері.

Абай облысы Абай ауданының мал шаруашылығы мен ет өнеркәсібінің қазіргі заманғы дамуын талдау Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің ұлттық статистика бюросының, Абай облысының статистика департаментінің, Шығыс Қазақстан облысының статистика департаментінің, ШҚО ауыл шаруашылығы басқармасының және басқа да ғылыми еңбектердің статистикалық деректері негізінде жүзеге асырылды.

Зерттеудің әртүрлі әдістерін қолдану Абай облысының Абай ауданында ет саласын дамыту мәселелерін қарастыруға мүмкіндік берді.

Атап айтқанда, статистикалық-экономикалық әдіс статистикалық деректерді өңдеу кезінде қолданылды, бұл жағдайды бағалауға және оңтайлы шешім қабылдауға мүмкіндік берді. Монографиялық әдіс алынған деректерді аналитикалық өңдеуде, яғни экономикалық көрсеткіштер жүйесін қолдана отырып, ауыл шаруашылық өндірісінің даму деңгейінің экономикалық қызметін талдауда қолданылды.

Экономикалық көрсеткіштер арасындағы байланысты анықтау үшін талдау кезінде баланс әдісі қолданылды. Бұл әдіс материалдық, еңбек, қаржы ресурстарын

және оларды пайдалануды байланыстыруға, өндіріс процесінде олардың арасындағы пропорциялар мен қатынастарды анықтауға мүмкіндік береді. Ет саласының проблемалары абстрактілі-логикалық әдіспен қарастырылды, ол құбылысты жоспарлы, жүйелі түрде зерттеуді, сондай-ақ негізгі категорияны абстракциялау және бөлектеу арқылы оны құрамдас бөліктерге логикалық бөлуді талап етеді.

Нәтижелер және оларды талқылау.

Абай облысы Абай ауданының агроөнеркәсіптік кешені өңір экономикасының маңызды секторларының бірі болып табылады. 20 жылдан астам уақыт бойы аудан Шығыс Қазақстан облысының құрамына кірді. 2022 жылғы 8 маусымнан бастап Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2022 жылғы 4 мамырдағы Жарлығына сәйкес бұл аудан Семей қаласында әкімшілік орталығы бар Абай облысының құрамына кірді [1]. Жаңа облыстың құрамына 1997 жылға дейін бұрынғы Семей облысының құрамына енген аумақтарды айта кету керек.

Абай ауданының АӨК негізін ауыл шаруашылығы құрайды, онда шаруашылықтардың барлық санаттарында жалпы өнім шығарудың жыл сайын ұлғаюы байқалады. Мәселен, 2021 жылы бұл көрсеткіш 34 162,9 млн теңгені құрады, бұл 2017 жылғы деңгейден 14 295,6 млн теңгеге (72%) артық [2].

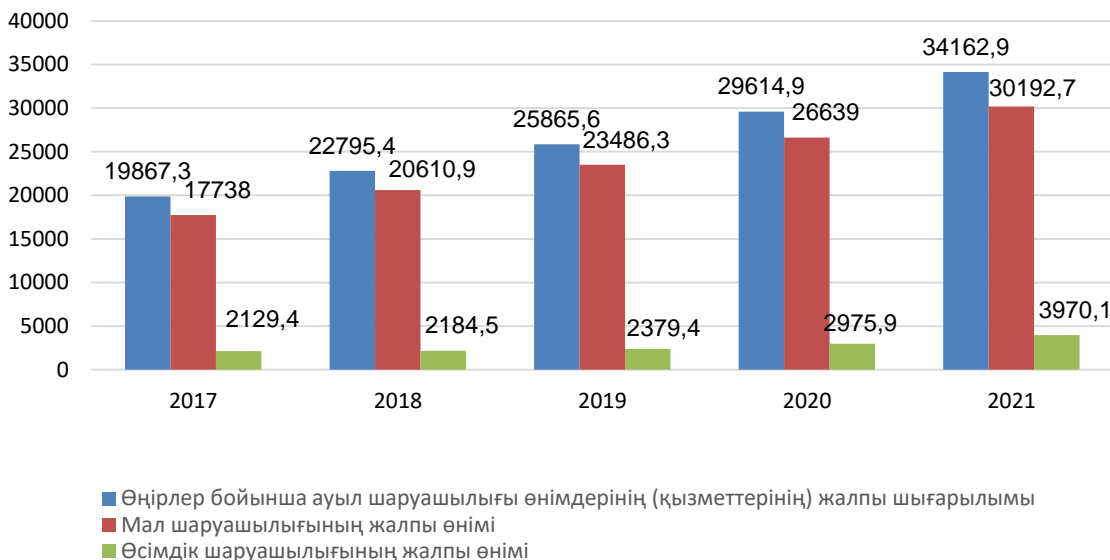
Мал шаруашылығы – халықты азық-түлікпен, ал өнеркәсіпті шикізатпен қамтамасыз ететін ауданның ауыл шаруашылығының негізгі салаларының бірі. Қарастырылып отырған кезеңде оның үлесіне жалпы өнім көлемінің 88,4-тен 90,8%-на дейін тиесілі болды (1 сурет).

Қазіргі уақытта ауданда 72,7 мың бас шоғырланған. Ірі қара мал, бұл 2017 жылғы көрсеткіштен 39,5%-ға артық. Қой мен ешкі саны жыл сайын артып келеді. Алайда, 2020-2021 жылдардан бастап оның 158,1 мың бастан 118,5 мың басқа дейін төмендеуі байқалды (25,1%-ға). Жылқыларға келетін болсақ, олардың жыл сайын 2017 жылғы 35,8 мың бастан 2021 жылы 52 мың басқа дейін ұлғаюы байқалады. Өсім 16,2 мың басты құрады (2 сурет) [3].

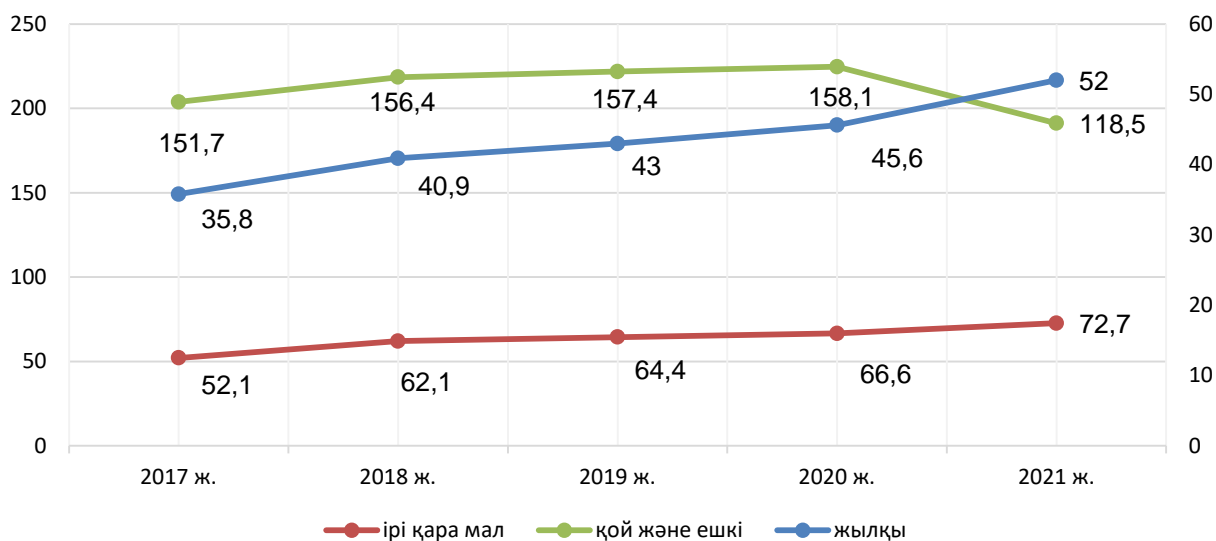
Бұл аумақта облыстың ең көп асыл тұқымды шаруашылықтары бар, соның арқасында Абай ауданы Асыл тұқымды қойлар мен жылқылардың болуы бойынша көшбасшы болып табылады. Мал өсірушілер бір мезгілде күрт континентальды климатта қатал өмір сүру жағдайларына бейімделген бірнеше перспективалы мал

тұқымдарын өсіреді, мұнда қыста ауа температурасы -45°C-қа дейін төмендейді, жер көп мөлшерде қар жамылғысымен жабы-

лады; жазда температура +45°C-қа дейін көтеріледі.

1 сурет – Абай облысы Абай ауданының ауыл шаруашылығы өнімінің (қызметтерінің) жалпы шығарылымы, млн теңге

2 сурет – Абай облысы Абай ауданындағы мал мен құс саны, мың бас

Қой шаруашылықтары ірі қара мал тұқымдарына, мысалы, қазақтың ірі жүнді, жартылай жүнді және жіңішке жүнді тұқымдарына артықшылық береді. Жылқыларға келетін болсақ, қазақтың жергілікті табын тұқымы аймақта танымал. Сонымен қатар, жеке шаруашылықтарда асыл тұқымды жылқылар, Орел, Қостанай және ауыр тұқымды жылқылар бар [4].

Сонымен қатар, шаруашылықтардың барлық санаттарында ет өндірісінің өсу

серпіні байқалады, бұл ең алдымен аудан аумағында айтарлықтай табиғи жемшөп ресурстарының болуымен байланысты. Мәселен, 2021 жылы сою массасында мал мен құс өндірісі 17 065,4 тоннаны құрады, бұл 2017 жылғы көрсеткіштен 4 019,1 тоннаға артық. Оның ішінде ірі қара мал, жылқы өндірісін өндіру тиісінше 2 825,1 және 2 517 тоннаға өсті (1 кесте).

бойынша көрсеткіштер тиісінше 7,8,7,6 тоннаға жетті.

Айта кету керек, бүгінгі таңда ауданда ет консервілері, сондай-ақ шұжықтар мен ет, ет немесе жануарлардың қанынан жасалған ұқсас өнімдер шығарылмайды.

Бұл жағдайдың себептерінің бірі – консервілеу өндірісінің технологиялық ауқымы. Тек ірі өндірушілер ғана үлкен көлемдегі етті сақтай және өңдей алады. Өзінің шикізат базасының болмауы шағын өндірушілерге арзан және сапалы консерві өнімдерін шығаруға мүмкіндік бермейді. Жалпы, ел бойынша ет өңдеушілердің аз ғана бөлігі консервілерді шығарады. Өңдеудің бұл түрі тым қымбат және үлкен пайда әкелмейді.

Тұтынушылардың жаңа ет пен жартылай фабрикаттарды сатып алуды қалауы маңызды фактор болып саналады. Сатып алушылардың көпшілігі консервілерді тек жазғы маусымның басталуымен сатып алады.

Жалпы алғанда, ауданда консервілеу өндірісінің болмауының негізгі себептеріне мыналар жатады:

- * ет консервілерін өндіру үшін арзан және сапалы жергілікті шикізаттың жетіспеушілігі;

- * халықтың сұранысының құрылымын өңдеу деңгейі төмен өнімге қарай өзгерту;

- * жақын шетелден арзан консервілер импортының өсуі;

- * тұтынушылардың ет консервілерінің сапасына деген сенімін жоғалту;

- * жаңғыртылған техника мен өндірістің жаңа технологияларын енгізу үшін консерві өнеркәсібі саласын жеткілікті қаржыландырудың болмауы.

Ауданда шұжық өндірісінің болмауы қатерсіз және жаңа ет шикізатының, оны сатып алуға қаражаттың жетіспеушілігімен, сондай-ақ шикізат бағасының өзгеруінің жылдам серпінімен, өнім ассортиментін жаңғырту проблемаларымен, жаңа өнімдерді әзірлеуге үлкен шығындармен және т.б. түсіндіріледі. Алайда, бұл аймақ құс шаруашылығын дамытуға маманданбайды, бұл сонымен қатар шикізаттың жетіспеушілігі проблемасын тудырады.

2021 жылы ауданда жұмыс істеп тұрған 43 шағын бизнес кәсіпорны жұмыс істеді, бұл 2020 жылғы көрсеткіштің 97,7%-ын құрайды.

Осы кезеңде Абай ауданында бірқатар ірі жобалар іске асырылды. Мәселен, "ARYSTAN" ШҚ 71,0 млн теңгеге ет және сүт бағытындағы ірі қара мал сатып алды. Бұл ретте 5 жұмыс орны құрылды. Абай ауданының Қарауыл ауылында су құбыры желілерін қайта жаңартуға 1 482,5 млн тең-

ге бөлінді. Абай ауданының Аягөз-Қарауыл-Семей-Қайнар бағыты бойынша облыстық және аудандық маңызы бар жолдарды жөндеу үшін (11 км) 277,5 млн теңге бөлінді.

Жүргізілген зерттеу нәтижелері Абай облысының Абай ауданында ет саласын дамыту мәселелерінде жалпы оң серпінді көрсетті. Сонымен, соңғы жылдары мал шаруашылығында белгілі бір жетістіктерге қол жеткізілді. Егер экономикалық қайта құру жылдарында мал мен құс саны, сондай-ақ өңірде мал шаруашылығы өнімін өндіру халықтың рационында жануарлардан алынатын өнімдерді тұтыну айтарлықтай азайып, төмендесе, соңғы 5 жылда мал мен құс саны, сондай-ақ мал мен құсты сою салмағында союға өткізу ұлғайды.

Мал шаруашылығының жедел өсуі астық нарығының, құрама жем және тамақ өнеркәсібінің өндірістік инфрақұрылымының тұрақты дамуын ынталандыратынын атап өткен жөн. Мал шаруашылығымен айналысатын өңірлер үшін маңызды сәттердің бірі ауыл халқының басым бөлігі үшін тұрақты жұмыспен қамтуды және тұрақты өмір салтын қамтамасыз ету болып табылады.

Бүгінгі күннің негізгі міндеті ет пен ет өнімдерінің барлық түрлерінің импортын біртіндеп алмастыру мақсатында мал шаруашылығын жедел дамыту болып табылады [8]. Сондай-ақ, ет өнімдерін өңдеудің жыл сайынғы өсуі байқалады. Атап айтқанда, жаңа піскен немесе салқындатылған ірі қара малдың, шошқалардың, қойлардың, ешкілердің, жылқылардың және жылқы тұқымдас жануарларының еті мен қосалқы өнімдері, сондай-ақ еті бойынша.

Аудандағы ет өнімдері нарығының бәсекелестік ортасына келетін болсақ, мұнда да оң өзгерістер байқалады. Осылайша, нарықтық инфрақұрылым біртіндеп қалыптасуда, өнімнің сапасы және онымен бірге жергілікті кәсіпорындардың бәсекеге қабілеттілігі артуда, өндірілген өнімді өткізу арналары кеңейуде.

Сонымен қатар, салада аграрлық сектор кәсіпорындарының техникалық және технологиялық артта қалуына, тиімсіз өндірістер мен жұмыс істемейтін кәсіпорындардың болуына, сыртқы нарықта ет өнімдерінің бәсекеге қабілеттілігінің төмендігіне, сондай-ақ кәсіпорындардың қаржы қаражатының жетіспеушілігіне және т.б. байланысты белгілі бір проблемалар бар [9].

Жоғарыда айтылғандарға байланысты Абай ауданында да, Жалпы Абай облысында да ет өнімдері нарығының тиімді жұмыс істеуі үшін, біріншіден, ет өңдеу

кәсіпорындары үшін жеткілікті шикізат базасын құру қажет. Екіншіден, ет өнімдері нарығының инфрақұрылымын жоспарлы дамыту. Үшіншіден, кәсіпорындардың өндірістік қуаттарды пайдалануын арттыру бойынша процестерді жандандыру. Төртіншіден, бұл саланы мемлекет тарапынан да, елдің азық-түлік қауіпсіздігіне қол жеткізуге бағдарланған нарық тарапынан да, яғни тұтынушылардың өсіп келе жатқан сұраныстарын қанағаттандыруға қабілетті, ішкі және сыртқы нарықта бәсекеге қабілетті және халықтың қалың жігі үшін қолжетімді экологиялық таза азық-түліктің жеткілікті мөлшерін шығаруға Кешенді реттеу [10].

Қорытынды.

1. Бүгінгі таңда Абай облысының Абай ауданында ет және оны қайта өңдеу өнімдерін өндіру мәселелерінде оң динамика байқалады.

2. Сонымен қатар, аграрлық сектор кәсіпорындарының техникалық және технологиялық артта қалуына, тиімсіз өндірістер мен жұмыс істемейтін кәсіпорындардың болуына, сыртқы нарықта ет өнімдерінің бәсекеге қабілеттілігінің төмендігіне, сондай-ақ кәсіпорындардың қаржы қаражатының жетіспеушілігіне және т. б. байланысты проблемалар бар.

3. Жоғарыда айтылғандардың барлығы оларды шешу шараларын анықтайды. Атап айтқанда, ет өңдеу кәсіпорындары үшін жеткілікті шикізат базасын құру, ет өнімдері нарығының инфрақұрылымын жоспарлы дамыту, кәсіпорындардың өндірістік қуаттарын пайдалануды ұлғайту жөніндегі процестерді жандандыру, мемлекет тарапынан да, елдің азық-түлік қауіпсіздігіне қол жеткізуге бағдарланған нарық тарапынан да осы саланы кешенді реттеу ұсынылады.

Әдебиеттер тізімі

[1] О некоторых вопросах административно-территориального устройства Республики Казахстан [Электронный ресурс].-2022.- URL:https://www.akorda.kz (дата обращения: 09.10.2022).

[2] Статистический сборник «Сельское, лесное и рыбное хозяйство Восточно-Казахстанской области» за 2016-2020гг. Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан [Электронный ресурс].-2021.- URL: https://stat.gov.kz/region/264990/statistical_information/industry/6314 (дата обращения: 09.10.2022).

[3] Бюллетень «Основные показатели развития животноводства в Восточно-Казахстанской области». Департамент Бюро национальной статистики по Восточно-Казах-

станской области [Электронный ресурс].-2021.- URL: https://stat.gov.kz/region/264990/statistical_information/industry/6314 (дата обращения: 09.10.2022).

[4] Почему буксует программа «Сыбага»? [Электронный ресурс].-2016.-URL: https://rudnyi-altai.kz/pochemu-buksuet-pro-gramma-sy-baga (дата обращения: 09.10.2022).

[5] Ахметова, К.А. Государственное регулирование аграрного сектора Казахстана / К.А. Ахметова, А.Ж. Тержанова, А.А. Ахметова // Проблемы агрорынка.-2020.- №3. - С.60-66. https:// doi: 10.46666/2020.2708-9991.07.

[6] Тиреуов, К.М. Продовольственная безопасность как важный фактор социально-экономического развития страны / К.М. Тиреуов, С.К. Мизанбекова, И.Т. Мизанбеков // Аграрная экономика. - 2020. - № 3. - С. 63-72.

[7] Акимбекова, Г.У. Приоритетные направления развития агропромышленного комплекса Казахстана / Г.У. Акимбекова, Г.А. Никитина//Проблемы агрорынка.-2020.-№4.-С.13-23. https://doi:10.46666/2020-4-2708-9991.01.

[8] Абашева, О. Обеспечение импортозамещения в регионе для решения проблемы продовольственной безопасности /О. Абашева, С. Сулаев // АПК: экономика, управление.-2019.- №1.- С.4-14.

[9] Кажиева, Ж.Х. Животноводческий подкомплекс Восточно-Казахстанской области: оценка состояния и целевые ориентиры/ Ж.Х. Кажиева // Проблемы агрорынка.- 2021. - № 1. - С.108-114. https://doi: DOI:10.46666/2021-1-2708-9991.13.

[10] Неганова, В.П. Совершенствование государственной поддержки АПК региона / В.П. Неганова, А.В. Дудник // Экономика региона. - 2018.- №2.- С.651-662. https:// doi: 10.17059/2018-2-25.

References

[1] О некоторых вопросах административно-территориального устройства Республики Казахстан [On some issues of the administrative-territorial structure of the Republic of Kazakhstan]. Available at:https://www.akorda.kz (date of access: 04.05.2022) [in Russian].

[2]. Statisticheskij sbornik «Sel'skoe, lesnoe i rybnoe hozjajstvo Vostochno-Kazahstanskoj oblasti» za 2016-2020gg. Bjuro nacional'noj statistiki Agentstva po strategicheskomu planirovaniju i reformam Respubliki Kazahstan [Statistical collection "Agriculture, forestry and fisheries of the East Kazakhstan region" for 2016-2020. Bureau of National Statistics of the Agency for Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan] Available at: https://stat.gov.kz/region/264990/statistical_information/industry/6314 (date of access: 09.10.2022) [in Russian].

[3] Bjulleten' «Osnovnye pokazateli razvitija zhivotnovodstva v Vostochno-Kazahstanskoj

области». Department Bjuro nacional'noj statistiki Agentstva po strategicheskomu planirovaniyu i reformam Respubliki Kazahstan po Vostochno-Kazahstanskoj oblasti. [Bulletin "Main indicators of livestock development in the East Kazakhstan region". Department of the Bureau of National Statistics of the Agency for Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan for the East Kazakhstan region] Available at: https://stat.gov.kz/region/264990/statistical_information/industry/6314 (date of access: 09.10.2022) [in Russian].

[4] Pochemu buksuet programma «Sybaga»? [Why is the Sybaga program stalling?] Available at: <https://rudnyi-altai.kz/pochemu-buksuet-programma-sybaga/> (date of access: 09.10.2022) [in Russian].

[5] [Akhmetova, K.A. & Terzhanova, A.Zh. & Akhmetova, A.A (2020). Gosudarstvennoe regulirovanie agrarnogo sektora Kazahstana [State regulation of the agricultural sector of Kazakhstan]. Problemy agrorynka-Problems of agrimarket, 3, 60-66. DOI: 10.46666/2021-1-2708-9991.13 [in Russian].

[6] Tireuov, K.M., Mizanbekova, S.K. & Mizanbekov, I.T. (2020). Prodovol'stvennaya bezopasnost' kak vazhnyj faktor social'no-ekonomicheskogo razvitiya strany [Food security as an important factor in the socio-economic

development of the country]. Agrarnaya ekonomika - Agrarian economy, 3, 63-72 [in Russian].

[7] Akimbekova, G.U. (2020). Prioritetnye napravleniya razvitiya agropromyshlennogo kompleksa Kazahstana [Priority directions of agro-industrial complex development of Kazakhstan]. Problemy agrorynka-Problems of agrimarket, 4, 13-23 DOI: 10.46666/2020-4-2708-9991.01. [in Russian].

[8] Abasheva, O. & Sulaev S (2019). Obespechenie importozameshheniya v regione dlja resheniya problemy prodovol'stvennoj bezopasnosti [Ensuring import substitution in the region to solve the problem of food security]. APK: jekonomika, upravlenie-AIC: economics, management, 1, 4-14. [in Russian].

[9] Kazhieva, Zh.H. (2021). Zhivotnovodcheskij podkompleks Vostochno-Kazahstanskoj oblasti: ocenka sostojanija i celevye orientiry [Livestock subcomplex of the East Kazakhstan region: condition assessment and targets]. Problemy agrorynka-Problems of agrimarket, 108-114. DOI: 10.46666/2021-1-2708-9991.13 [in Russian].

[10] Neganova, V.P. & Dudnik, A.V. (2018). Sovershenstvovanie gosudarstvennoj podderzhki APK regiona [Improving state support for the agro-industrial complex of the region]. Ekonomika regiona - The economy of the region, 2, 651-662 [in Russian]№

Авторлар туралы ақпарат:

Жайлаубаева Шынар Далелқызы – негізгі автор; экономика ғылымдарының кандидаты, доцент; қауымдастырылған профессор «Экономика және қаржы» кафедрасының; Шәкәрім атындағы университеті; F19A1T8 Шугаева көш., 159а, Семей қ., Қазақстан; e-mail: zhaylaubaeva.shynar@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0001-7483-3185>

Кажиева Жания Хайдарқызы; экономика ғылымдарының кандидаты, доцент; қауымдастырылған профессор «Экономика және қаржы» кафедрасының; Шәкәрім атындағы университеті; F19A1T8 Шугаева көш., 159а, Семей қ., Қазақстан; e-mail: Zhaniya.kazhieva@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-4575-7838>

Information about authors:

Zhailaubayeva Shynar - **The main author**; Candidate of Economic Sciences, Associate Professor; Associate Professor of the Department of Economics and Finance; Shakarim University; F19A1T8 Shugaeva str., 159a, Semey, Kazakhstan; e-mail: zhaylaubaeva.shynar@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0001-7483-3185>

Kazhieva Zhaniya; Candidate of Economic Sciences, Associate Professor; Associate Professor of the Department of Economics and Finance; Shakarim University; F19A1T8 Shugaeva str., 159a, Semey, Kazakhstan; e-mail: Zhaniya.kazhieva@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-4575-7838>

Информация об авторах:

Жайлаубаева Шынар Далеловна - **основной автор**; кандидат экономических наук, доцент; ассоциированный профессор кафедры «Экономика и финансы»; Университет им. Шакарима; F19A1T8 ул. Шугаева, 159а, г. Семей, Казахстан; e-mail: zhaylaubaeva.shynar@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0001-7483-3185>

Кажиева Жания Хайдаровна; кандидат экономических наук, доцент; ассоциированный профессор кафедры «Экономика и финансы»; Университет им. Шакарима; F19A1T8 ул. Шугаева, 159а, г. Семей, Казахстан; e-mail: Zhaniya.kazhieva@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0002-4575-7838>